

338

9-13

ԿՐՕՆ Մ. ԶԱԳԸՐԵԱՆ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՎԷՐՔԵՐ

1. Ինքնուրույն ՄԱՐԴԻԿ ԵՐՋԱՆԻԿ ԶԵՆ
2. Ո՞Վ է ՊԱՏԱՍԻԱՆԱՏՈՒՆ
3. ԽՐԱԾ ՇՈԳԵՆԱԻԸ
4. ԱՆՈՔ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԱԾԸ
5. ՎՇՏԱԿԻՐ ՀԱՅՐԸ
6. ԻՆՁՅԷ ԿՐՕՆԸ
7. ԱՊԱԳԱՅ ՍԵՐՈՒՆԴԸ
8. ԳՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԻՒՆ ԹԷ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ
9. ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ԲՈՒԹԻՒՆ Օ. ԱՐՋՈՒՄԱՆ

1911

338
9-13

ԿՐՈՆ Մ. ԶԱԳՐԵԱՆ

25 SEP 2006

07 FEB 2010

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՎԷՐՔԵՐ

1. Ինքնուրույն ՄԱՐԳԻԿ ԵՐԶԱՆԻԿ ԶԵՆ
2. Ո՞Վ է ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆ
3. ԽՐԱԾ ՇՈԳԵՆԱԻԸ
4. ԱՆՈՔ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԾԸ
5. ՎՇՏԱԿԻՐ ՀԱՅՐԸ
6. ԻՆՁ Է ԿՐՕՆԸ
7. ԱՊԱԳԱՅ ՍԵՐՈՒՆԳԸ
8. ՔՐԻՍՏՈՆԵՆԻԹԻՒՆ ԹԷ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ
9. ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Օ. ԱՐՋՈՒՄԱՆ

1911

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ընկերային վերքերը, կենդանի իրողութիւններ են, և այդ իրողութիւններէ թեղադրուած կը ձեռնարկենք այս գոյգն գործին, յուսարով թէ յառաջիկային կարող անձեր, իրենց լուրջ և մանրամասն երկերով, աւելի յատուկօրէն պիտի պարզեն տառապող մարդկութեան ցաւերը, նաև գործնական թեղադրութիւններ պիտի ընեն զանոնք զարմանելու համար:

45367-64

1. ԻՆՉՈ՞Ւ ՄԱՐԴԻԿ ԵՐՁԱՆԻԿ ՉԵՆ

Նիւթական այս տիեզերքը իր հիանալի ներդաշնակութեամբ յարմար միջավայր կը հանդիսանայ ապրող մարդկութեան: Ծովերը, լեռները, ամպերը զաչտերը, և ամէն ինչ որ տեսանելի է, մասնաւոր հմայքով մը, մեր երջանկութեան նպաստելու ընդթն ունի: Սակայն մարդիկ երջանիկ չեն, և այս ապերջանկութեան գլխաւոր պատճառները, շատ պարզ և ծանօթ են ամէնուն:

Նախ անիրաւութիւնը իր այլազան ձևերով կը խանգարէ մարդուն երջանկութիւնը. սա շատ ընտանի իրողութիւն մըն է: Ընտանեկան նոյն յարկին ներքեւ ապրող երկու փոքրիկ սղեկներ, անոնցմէ մեծը, որ ըստ ինքեան զօրաւոր է. կ'աւնէ. կը յափշտակէ իր պղտիկ եղբօր ձեւքին մէջ զամուսնած մի աննշան աւարկան, և այսպէս անոր սիրտը կտորելով կը խանգարէ անոր անմեղուկ երջանկութիւնը: Հոս անիրաւութիւնը իր նախնական ձևին մէջն է. որ ընկերային զանազան յարաբերութիւններուն մէջ զգալապէս մեծնալով, և քաղաքային առեւտրական ընտանեկան և յն. բարդ հանգամանքներ առնելով, սոսկալի աւերներ կը գործէ ընկերութեան մէջ:

Ամուսնութիւնը՝ ընութեան մի օրէնքն է, որ կենդանական և բուսական ամէն ինչ իր գոյութիւնը պահելու համար անոր հետքերը կը ցուցնէ: Մարդն ալ ընութեան այդ ընդհանուր օրէնքին հետեւելով, անհատը իր յարմար տարիքին մէջ կը գտնէ իր մտատիպար ընկերը, և անոր հետ կենսակցելով կ'ունենան զաւակներ, որոնց գոյութիւնը կը նպաստէ անոնց երջանկութեան: Եւ սակայն զեղծումը. յարաբերական այս կենսակցութեան

մէջ, որպիսի տուներ կը քանդէ, և ի՛նչ մեծ աւերներ կը գործէ լայն չրջանակին մէջ ապականելով ընկերութիւնը և խանգարելով անհասներու երջանկութիւնը . . . գործիս անձկութեան բերմամբ չեմ կրնար մանրամասնութեան մտնել այս մասին, և սակայն ուշիմ ընթերցողը իր ծանօթութեան ատոմանին համեմատ կրնայ իր յիշողութեան մէջ կարդալ այն կենդանի վէպերը. որոնց ինք աղանատես եղած է իր փորձառական կեանքին մէջ :

Մարդոց երջանկութիւնը խանգարող կայ երրորդ չարիք մըն ալ որ ակներեւ կը տեսնուի ամէն տեղ և ամէն դարու մէջ. այն է . . . մարդիկ իրարու հետ կենակցելու արուեստը չեւ գիտէր: Կը տեսնես խոշոր գործարան մը որուն մէջ ղետեղուած մեքենական գործիքները հեշտիւ կը գործեն. որովհետեւ ամէն տեղ որ չփուժ կայ, այդ չփուժը մեղմացնելու համար պէտք եղած չափով իւր զրուած է հոն: Առանց այս վերջնոյն, վիթհարի անիւները պիտի դադրէին դառնալէ, և կամ պիտի դառնային գիրար ուտելով. և մեքենական այդ կազմածքին մէջ խանգարում և մե՛ծ աւերներ գործելով: Մարդկային ընկերական մեքենային դրութիւնը շատ աւելի բարդ է ու է արհեստական մեքենայի դրութենէն, հետեւաբար մարդիկ աւելի կարօտ են լուրջ և չրջանակայ կենցաղավարութեան, և իրաւամբ կրնանք ըսել թէ ճշմարիտ ազնուութիւնը քաջութենէ նախամեծար է, ալ եկած է ժամանակը, որ մարդիկ սորվելու են իրարու կենակցելու արուեստը, և ալ վերջ տալու են այն անմաստ հակառակութիւններու և անամէջ կռիւններու, որոնք ուրիշ բանի չեն ծառայել բայց եթէ մարդոց երջանկութիւնը խանգարելու:

2. Ո՞Վ Է ՊԱՏԱՍԻԱՆԱՏՈՒՆ

Մարդիկ ի բնէ սխալական են: Եւ սակայն կան թշուառներ որոնց վիճակը և արտաքին պարագաները զիրենք աւելի սխալական և հետեւապէս յանցաւոր կ'ընէ: Եւ յանցաւորներու համար սահմանուած են օրէնքներ, բանտեր, չլիժաներ և ինչ: Բայց ու է յանցաւորը պատժելու համար հարկ է նկատի առնել սա պարագան թէ գործուած այդ յանցանքին մէջ բուն այդ յանցաւորին պատասխանատուութեան բաժինը որչա՛փ է:

Կաթէն նոր կտրուած տգեկ մը, եթէ դայն առնելով տաս ճարտնական մի ընտանիքին. տասն տարեկան հասակին մէջ անիկա պիտի խօսի անվրէպ ճարտներէն լեզուն. նաև իր բոլոր շարժուձևերուն և նիստուկացին մէջ պիտի արտայայտէ ճարտնական բարքերը: Ասոր նման և ասոր չափ ստոյգ իրողութիւն մըն է. թէ՛ այն տղաք, որ կը ծնին ու կը մեծնան բարոյապէս անմաքուր միջավայրերու մէջ և զուրկ կը մնան մի խնամոց և առողջ դաստիարակութենէն. իրաց բնական ընթացքով. անոնք իրենց վրայ ցոյց պիտի տան իրենց ծնած ու անած միջավայրին յոռի բարքերը. նաև անոնք յաճախ պիտի նշխարկուին Օրինաց խտտութիւններուն:

Սակայն մարդիկ եթէ արդար ըլլային իրենց դատողութեան մէջ որոշակի պիտի տեսնէին սա լուսաչայտ իրողութիւնը. թէ անոնց ձեռքով գործուած ու է չարիքին մեծագոյն պատասխանատուութիւնը կը ծանրանայ մարդկային ընկերութեան վրայ. քանի որ այս վերջինը ժամանակին թերացած է և տակաւին կը թերանայ նոյն այդ միջավայրերը մաքրելու և բարւոքելու իր շատ վսեմ պարտականութեան մէջ:

3. ԽՐԱԾ ՇՈԳԵՆԱԻԸ

Անգլիական հսկայ շոգենաւ մը John Morrison ա-
նունով Պոլսոյ Սարայ Պուրնուչի առջեւ խրած կը մնայ
մինչեւ ցալսօր . քանի անգամներ որ այդ շոգենաւը տես-
նելու առիթը կ'ունենամ . ախուր իրողութիւններու յի-
շատակները կը ծնին երեւակայութեանս մէջ : Կը խոր-
հիմ թէ այդ մեծ շոգենաւը ունէր անշուշտ իր փորձա-
ռու նաւագետը . և ծովու ամէն հաւանականութիւն-
ներու դէմ զինք վարելու միջոցները . և սակայն
հակառակ այս ամէնուն անիկա խրեցաւ հոն աւագին
մէջ , որովհետեւ այդ օրուան փոթորիկը շատ մեծ էր :

Նախորդ հատուածին մէջ յիշեցինք թշուառները ,
որոնք կը ծնին ու կ'ապրին բարոյապէս ապականուած մի-
ջավայրերու մէջ , և ճակատագրականօրէն կ'երթան կը բար-
դունին ընկերութեան ինկած ու ստորին խաւերուն վրայ :
Այս անգամ սակայն մաքուր միջավայրի զաւակն է որ
կիշնայ ինկածներու այդ յուր մակարդակին և պատուաւոր
մարդիկ կը տեսնեն անոր խորտակուած նկարագրին բե-
կորները . բայց միեւնոյն ատեն չեն տեսներ և կամ չեն
ուզեր տեսնել փորձութեան այն մեծ փոթորիկը որ առիթ
տուած է այդ բարոյական նաւաբեկութեան . . . :

4. ԱՆՈՔ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԱԾԸ

Բարեկամ մը որ ոչինչ խնդրոյ մը համար քսան և
չորս ժամ միայն բանտարկուած էր . պատմեց մարդու
մը վրայ , որ սա բանտի տուած սովորական հացէն զատ
չունէր բան մը : Չունէր նաև դուրսէն ծանօթ մը կամ
բարեկամ մը որ իրեն օգնէր նիւթապէս : Եւ քանի որ
մարդս միայն հացով չապրիր . ուստի սա հարկադրուե-
ցաւ ծախել յառաջիկայ երեք ամիսներուն մէջ իրեն
տրուելիք բանտի սովորական ուճիկը և սկսաւ ծառայել
ասոր և անոր աւելցած չոր հացի բեկորներու փոխարէն .
որոնցմով կը յուսար ապրիլ իր բանտարկութեան չրջա-
նին մէջ :

Այս մարդը օր մը եթէ բանտէ ելլայ . և ի վիճակի
ըլլայ հարուստի մը դրամը գողնալու , կը կարծէք թէ
ետ պիտի կենայ իր այդ յաջող արարքէն . հարուստին
վիճակին վրայ արգահատելով : Ոչ երբեք . Անիկա քէն
ունի բոլոր մարդկութեան դէմ : Եւ ինչպէս կրնայ գուրթ
և կարեկցութիւն ցոյց տալ այս կամ այն անհատին . երբ
բոլոր մարդիկ իր մասին անգուրթ և անտարբեր գտնուած
են իր բանտարկութեան տաժանելի ու երկար չրջանին
մէջ : Շատ պարզ և նոյն ատեն ցաւալի իրողութիւն մը
գոր չենք կրնար ուրանալ :

5. ՎՇՏԱԿԻՐ ՀԱՅՐԸ

Աւետարանի այն առակը որ ծանօթ է Անառակին անուշտով . կեանքի շատ բնական մի տեսարանը կը պարզէ :

Հոն պղտիկ եղբայրը կ'ըմբոստանայ իր հօրը դէմ , կ'առնէ իր բաժինը և կ'երթայ հեռուները : Այլ հայրը իր այդ դաւկի մասին ո և է լուր մը չառներ . սակայն իբրև փորձառու մարդ . շատ լաւ գիտէ թէ իր անփորձ զաւակը շուտով պիտի վատնէր իր ունեցածը և պիտի իյնար յետին աստիճանի թշուառութեան մէջ : Հետեւաբար հօրը , այդ ազնուական մարդուն , երջանկութեան ճրագը մարած էր : Թերեւս ամէն ատեն ո և է բան մը չէր ըսեր իր այդ զաւկին նկատմամբ , սակայն հօրենական ներքին կարեկցութիւն մը , խանդակաթ սէր մը , գլխաւ կը տանջէր ամէն օր : Ընտանեկան ճոխ սեղանը և համադամ կերակուրները ալ կորուսած էին իրենց հմայքը : Հանգիստ ու մաքուր անկողինը փո՛ւշ մըն էր իրեն համար : Որովհետեւ ամէն անգամ որ զանոնք պիտի վայելէր , Կորուսեալ զաւկին սէրը . և անոր թշուառութեան իրականութիւնը նոր և աւելի ուժգին թափով մը կուգային ասնջիկ իր վշտացեալ սիրտը : Կ'անցնեն երկար տարիներ . և ահա օր մը , երջանիկ օր մը , հեռուէն կը նըշմարէ իր հոգիին սիրածը , որ մաշած երեւոյթով մը յամբաքայ կուգար դէպ իրեն : Կը վազէ անոր ընդառաջ . կարօտագին կը համբուրէ զանիկա . և իր ծառաներուն առած նոր նոր հրամաններով կ'ուզէ արտայայտել իր հրճուանքը :

Երեց ու հնազանդ եղբայրն . որ բոլորովին անգիտակ էր օրուան եղբուրթենէն իրիկուան դէմ . ազարակէ վերադարձին երբ կը մօտենայ իր հօրինական տան . կը լսէ

նուագարաններուն ձայնը , և կը տեսնէ մեծ եռուզեր մը ծառաներուն մէջ . կը հարցունէ ծառաներէ մէկուն . և սա կ'աւետէ անոր թէ Եղբայրդ եկաւ . և հայրդ պարարտ զուարակը մորթեց անոր համար : Կ'արժէ հոս լրջօրէն նկատի առնել երեց եղբոր հոգեբանութիւնը : Ան բառին հարազատ խմաստով չէր սիրեր իր եղբայրը : Հետեւաբար անոր տունէն հեռացումը իրեն աւելի նպաստաւոր եղած էր : Հակառակ իր այդ ծանօթ առաքինութեան . որ երկար ատեն իր հօրը հնազանդ մնաց . անիկա ունէր սիրտ մը . ո՛հ անզու՛թ սիրտ , որ բնաւ կարեկցիչ չէր գիտէր : Խիստ էր իր դատաստանը իր յանցաւոր եղբոր մասին . և կը պարսաւէր իր հայրը , սխալ ու աշիրաւ զանկելով անոր այդ օրուան արարքը : Մեծ անպատուութիւն մը կը նկատէր ինկա՛ծ մը իրեն եղբայր զաւանիլը . անոր համար կ'ըսէ իր հօրը , երբոր եկաւ այդ ֆու ռոյիկ որ քու բոլոր հարստութիւնդ անառակութեան մէջ սպառեց , անոր պարարտ զուարակը մորթեցիր . . .

Ի՛նչ տխուր պատկեր . որքան սև նկարագիր :

6. Ի՞ՆՉ Է ԿՐՕՆԸ

Կարծիքները շատ կը տարբերին ի մասին Կրօնի կարեւորութեան : Ոմանք գալիս կը պատուեն մեծ յարգանքներով . և ուրիշներ անոր գոյութիւնը ընկերութեան մէջ մնաստակար նկատելով կը պայքարին անոր դէմ : Արդար ըլլալու համար պարտինք խոստովանիլ թէ յանուն Կրօնի շատ չարիքներ գործուած են . սակայն այդ չարիքներուն ամբողջութիւնը ծագում առած են Կրօնի մտախն

մարդոց սխալ ըմբռնումէն : Հետեւաբար կ'արժէ հոս հարցունել թէ ի՞նչ է Կրօնը . և որուն կը պատասխանենք այսպէս . Կրօնն է այն ներքին ու վսեմ յարաբերութիւնը , որ անհատը իր Արարչին կը միացունէ , և յարմար կ'ընծայէ զայն իր ընկերային շրջանակին մէջ իբրեւ մարդ սպրեկու :

Եթէ մէկը երկար ատեն ուսումնասիրէ չորս աւետարաններու առակները ու վարդապետութիւնները : Վերջապէս պիտի գայ սա որոշ եզրակացութեան . թէ անոնք կը շեշտեն այնպիսի բան մը , որ ըստ ինքեան շատ կենսական է և կարեւոր : Այն է . Կոռուածիւն արժեքը . «Այսպէս մեծ ուրախութիւն կ'ըլլայ երկինքը մէկ մեզաւորին համար որ կ'ապաշխարէ» : Կրօնի շեշտած այս վսեմ վարդապետութիւնը , մարդիկ տակաւին չեն ըմբռնած ըստ արժանւոյն : Յիրաւի շատեր կը պարծենան արդի քաղաքակրթութեան զարգացումին վրայ : Ս.մէն կողմ կը տեսնուին վիթխարի շէնքեր . յարդարուած փողոցներ , և փայլուն տեսարաններ : Եւ սակայն մարդիկ կը տառապին . այո՛ կը տառապին բառին էն լա՛յն առումով : Անհատ մը որ կ'իշնայ , ալ անիկայ ինկած է վերջնական կերպով . ալ զուրկ է նա պատիւէ հանգիստէ ու արժանիքէ , թէեւ տակաւին մարդ մըն է , բայց մարդու արժէք չունի . բարոյսպէս մեռած մը որ իր մեղանշող ու յանցաւոր մարմինը քաշկուտելով կ'երթայ անյուստութենէ անյուստութիւն : Հոս է անա Կրօնի . գործնական Կրօնի . վսեմութիւնը : Ան կ'ըսէ . Ձգուչացէք այդպիսիները անարգելէ . և ըրէք ամէն ինչ զոր կրնաք ընել . անոնց վերականգնումին համար : Յիրաւի , սխալական մարդու վերանորոգման վարդապետութիւնը Քրիստոնէական Կրօնի յատկանիչն է : Այդ Աբ . Կրօնի Հեղինակը , մեղաւորներու բարեկամն էր . և շատ կենդանի օրինակներ կ'ար-

դարացնեն վերանորոգման այդ մեծ վարդապետութեան բանաւորութիւնը : Եւ անգամ մը որ Կրօնը այսպէս լաւազոյն արդիւնքներ ընծայէ զինք դաւանողներու անկեղծ գործունէութեամբ . Կրօնի մասին կարծիքներու տարբերութիւնը պիտի վերնայ : Եւ այդ պիտի նկատուի իբրև մարդոց փրկիչը :

7. ԱՊԱԳԱՅ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Փորձով տեսնուած է թէ արդի քաղաքակրթութիւնը և անոր բազմակողմանի պտհանջումներն , մեծապէս սատարած են հեւանդութիւններու զարգացման : Եւ որչափ ձգտումներ ըլլան նահապետական կեանքի վերադառնալու , իրողութիւնը սա է թէ մարդիկ աստիճանական քայլերով աւելի պիտի յառաջանան քաղաքակրթութեան մէջ : Եւ հետեւապէս աւելի պատեհ առիթներ պիտի ստեղծեն տեսակ մը բարդ հիւանդութիւններու գոյութեան : Բայց քանի հիւանդութիւնները յառաջ երթան . անոնց հետ պայքարելու համար անդին կայ բժշկութեան արուեստն ալ , որ զգալի քայլերով կ'ընդարձակէ իր գիտութեան և գործունէութեան շրջանակը :

Քաղաքակրթութեան արդի զարգացումը միեւնոյն արդիւնքը տուած է նաև ինկած բարոյականի տեսակետով ալ : Շատ մը գործունեայ պատանիներ իրենց հօրեական կամ լաւ ես է ըսել կիսանահապետական յարկերը թողլով հարկադրուած են զգլ ու հաստատուել մեծ քաղաքներու մէջ : Սակայն հակառակ այս մեծ քաղաքներու արհեստական շքեղութեան . հոն անոնք բարոյականի չափանիչը չա՛տ վար գտած են իրենց ըմբռնած բարոյա-

կանէն : Փորձութեան հսկայ պիւքը * Երեքտրական հո-
սանքի նման համակած է իրենց ամբողջ էութիւնը , և
այսպէս շատ յուսալից երիտասարդներ կարճ ատեն միայն
հաղիւ պահելով իրենց թշուառ գոյութիւնը . աշխան տե-
րեւներու նման գարձն տարիքներու մէջ վերջ տուած
են իրենց կորովի կեանքերուն :

Հետեւաբար , պատուաւոր և լուրջ դասակարգի հա-
ւաքական մարմինը ահաւոր պատասխանատուութիւն մը
ունի մարդկութեան ինկած ու մոլորած դասակարգը
բարւոքելու տեսակէտով : Ոմանք այնպէս կը կարծեն
թէ բաւական մեծ պատուար մը կայ հաստատուած պատ-
ուաւոր ու անպատիւ երկու տարբեր դասակարգերուն
մէջ , թէ յարաբերութիւնները խալառ խզուած են վեր-
ջիններուն հետ . և , աւերող չարիքը սահմանափակուած
է չարերու անձուկ սահմանին մէջ միայն . . . Երանի՛ թէ
այդ միամիտ կարծիքը շիտակ ըլլար . սակայն կենդանի
իրողութիւնը հակառակ ու ցաւալի արդիւնքներ կու-
տայ . . . Ուստի քաղցր է մեզ յուսալ թէ գէթ ապագայ
սերունդը աւելի որոշ պիտի տեսնէ այս կենսական պէտքը
և յանուն կրօնի ու ճշմարիտ քաղաքակրթութեան ի մէջ
այլոց պիտի հիմնուին նաև ընկերութիւններ . մարդա-
սիրական ու միջազգային խոշոր ու վիթխարի ընկերու-
թիւններ , որոնք մասնաւոր առաքելութիւններով պիտի
աշխատին բանասարկուածներու և բարոյապէս ինկածներու
վիճակը բարւոքելու նուիրական դաշտերուն մէջ :

8. ՔՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԻՒՆ ԹԷ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ծանօթ բառերու նախապաշարուէր թող չխանդարէ
մեր դատողութեան կշիռը , Քրիստոնէութիւնն և Ընկեր-
վարութիւնը . ասոնք սկզբունքով իրարու ներհակ չեն ,
և երկուքն ալ շատ կամ քիչ չափով մը կը շեշտեն մի-
եւեռնոյն իրողութիւնը , թէ կան թշուառներ և անհրաժեշտ
հարկ մըն է դարմանել անոնց այդ թշուառ վիճակը :
Իրական չարիքը այդ երկուքէն մին կամ միւսը սխալ
հասկնարուն մէջ է : Որքան պարզ էր Յիսուսի որդեգ-
րած սկզբունքը : Անիկա բովանդակ մարդկութիւնը իբրև
մի մարմին նկատեց . մարմին մը որուն ատողջութիւնը
խաթարուած էր մահաւիթ վէրքերով : Որոշակի մատ-
նացոյց ըրաւ այդ վէրքերը , և ընկերային իրատաներ խօ-
սեցաւ զանոնք դարմանելու մասին : Նաև ինք անձամբ
խիստ ոճով մը խայտառակեց կեղծիքն ու կեղծարար-
ներն : Ողորմութիւնը , ինկածներու և մոլորածներու
հանդէպ բարեացակամ վերաբերումը , զոհերէ գերադաս
հուշակելով , ամենախորին կարեկցութեամբ մը արգահա-
տեցաւ այդպիսիներու խեղճ վիճակին վրայ . և սիրա-
յօժար անձնուիրմամբ կնքեց իր Առաքելութիւնը : Եւ
սակայն այդ կրօնի հետեւողներէ ոմանք , երբեմն չու-
նեցան նոյն կարեկցող սիրտը . և սխալ հասկցողութեամբ
իր իսկութեան հակասող տարբեր ձև մը տուին կրօնա-
ընկերային այն ազնիւ դրութեան :

Այսպէս նաև ընկերվարութիւնը իր նախնական արթ-
նութեան մէջ տեսաւ թշուառները , և զինք կազմակեր-
պեց անոնց վիճակը բարւոքելու մեծ ձեռնարկին : Այդ
փրկարար բանակի գոյութեան պէտքը զգալի եղաւ ըն-
կերութեան մէջ : Միայն թէ անոնք որ կ'անդամակցին

այդ կազմակերպութեան . ունին արդեօք այդ նուիրումը . և թշուառներու վիճակը բարեկաւելու . ժամանակի միջավայրի և ժողովրդային ըմբռնումներու խսկութիւնը ճշդելու մասնագիտական հմտութիւնները : Ընկերային վէրքերը , կարծուածէն շատ աւելի խորճենկ են և մահառիթ . և հետեւապէս անոնք որ առանց նուիրման և առանց բաւական հմտութեան ափ յափոյ կը ձեռնարկեն զանոնք դարմանելու այդ փափուկ գործին . այդպիսի սխալ դարմանումներու հետեւանքները յաճախ աղիտաբեր կ'ըլլան :

Շատ ցաւալի է նաև տեսնել թէ մարդիկ իրարու կը կը հակառակին առանց բանաւոր պատճառներու . ուրիշ խօսքով զիրար չեն հասկնար : Միջին դարը եղբայրասպան կռիւներու և արիւնահեղ պատերազմներու երկար շրջան մը կը գծէ դաւանաբանական այս կամ այն հարցի շուրջ : Արդի քաղաքակրթութեան ալ ներելի չեն այդ կռիւները : Երկու եղբայրներ , ասոնց մին աղատական և միւսը պահպանողական կրնան ըլլալ : Ասոնք իրենց հակասական կարծիքներով երբեք չեն զազրիք եղբայր ըլլալէ : Եւ բացարձակ յիմարութիւն է յուսալ ապագայի մը գոյութեան , որուն մէջ բոլոր մարդիկ համակարծիք պիտի գտնուին : Որչափ մարդիկ այնչափ կարծիքը նոյն պիտի մնայ ամէն դարու մէջ : Եւ կարծիքներու այդ տարբերութիւնը իր լաւագոյն կողմերն ունի : հերիք է որ բոլոր մարդիկ ի սրտէ դաւանին ընկերային հաւատարմ եղբայրութեան վեհագոյն դաւանանքը . և կարելիութեան սահմաններուն մէջ գործեն զիրար երջանիկ ընելու ազնիւ տրամադրութիւններով :

9. ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Վերջին խօսքը զոր կ'ուզեմ արտասանել , սա է թէ մարդիկ կը տառապին . հազարաւորներ կան որոնց այսօրեայ վիճակը իրապէս թշուառ է . և ասոնք մեզի մօտ , մեր մէջ . մեր հարազատ եղբայրներն են : Եւ այսօր մեր եղբայրները . վաղն ալ գուցէ մեր փափկասուն զաւակները մեր աղջիկները պիտի վարակուին ընկերային թըշուառութեան այն լայնածաւալ համաճարակէն : Հետեւաբար կրօնը քաղաքակրթութիւնը . արուեստը և զարգացումը . ի մի բան , ընկերային հաւաքական բոլոր ուժերը միանան , և կարելիութեան սահմաններուն մէջ միջոցներ ստեղծեն ինկածները բարւոքելու ընկերային այդ վերքերը , դարմանելու համար :

Յիրաւի շատեր հաւատք չեն ընծայեր անոնց վերանորոգման , անոնք բարոյապէս ինկածներ են . կ'ըսեն , եթէ վերցունես , անոնք նորէն կ'իջնան : Շատերու այս համոզումը կը նմանի աղտոտ մարդուն փլիխօփայութեան , որ չը լուար իր շապիկը , առարկելով թէ անիկա նորէն պիտի աղտոտի : Լուսայայտ իրողութիւնը սա է թէ մարդիկ ինկածները դատապարտելու կամ բաժխտելու դիրքէն շատ վեր . զանոնք յարեալեղաւ վսեմ ու եղբայրական պարտաւորութիւնը ունին , և , երբեք ներելի չէ մոռնալ . թէ այդ քայքայուած նկարագիրներու ողբալի աւերակներուն սակ . ի՞նչ ազնիւ ու մաքուր սիրտեր . գութի՛ կարեկցութեան ինչ լաւագոյն զգացումներ . ի՞նչ մեծ կարելիութիւններ պահուած են : Չարերն ալ ի ծնէ մարդ են , և տակաւին մարդու նման կրնան խորհիլ ու գործել . նաև իրբև փորձառու անհատներ ուրիշներէ աւելի օգտակար կրնան հանդիսանալ ընկերային այս կամ

այն չըջանալներուն մէջ: Մխիռնար մը յանուն այս ինչ
ընկերութեան թող ներկայանայ բանտի մը. հոն իրազեկ
ըլլայ իւրաքանչիւր բանտարկուածի յանցանքին ու կա-
ցութեան, խրատէ, յորդորէ և նիւթական աջակցու-
թեամբ զիւրացունէ անոնց կենցաղն բանտի մէջ ու
բանտէ դուրս, անոնք պատուոյ սահմանին մէջ կրնան
չինել իրենց զիրքերը. ու ապրիլ մարդու նման: Կուրջ
և տարիքը առած, իսկապէս պատուաւոր, անձերէ բաղ-
կացեալ յանձնախումբ մը, մարդասիրական այս ինչ ըն-
կերութեան անունով թող այցելէ հանրատուները: Հոն
այդ ապականուած վայրերուն մէջ ծանօթանայ մէն մի
ինկածի իսկական կացութեան և կենսագրականին. լրջօրէն
հարցունէ անոնց թէ զո՞ն են իրենց վիճակէն. և չե՞ն
ուզեր ազատիլ մահաշուք այդ մխորէն: Եւ եթէ հաս մը
միայն կարենան ազատել, միեւնոյն ատեն ազատած պիտի
ըլլան նաև անոր ապագայ զոհերը: Թող որ նուիրական
այդ ձեռնարկին գործադրութիւնը, յաջողութեան լաւա-
գոյն արդիւնքներով պիտի պսակուի:

Կաթուածահարը, թոքախտաւորը և նոյն իսկ ֆո-
շերայէ վարակուածը մինչև վերջին ժամերուն մարդիկ
կը յուսան և կ'աշխատին դարմանել:

ԻՆԿԱՄԸ ԻՆՉՈ՞Ւ ԶՐԿՈՒԻ ԴՍՐՄԱՆՈՒՄԷ... .

Ընկերային վերները. փոքրիկ այս տետրակը թող
նուիրուի տարաբաղդ հողիներու այդ սրտառուչ դատին,
և իր անձուկ էջերը վկայ հանդիսանան զանոնք բարե-
լաւելու տիեզերական պէտքին:

ԳԻՆ 20 ՓԱՐԱ

« Ազգային գրադարան »

NL0193492

28.574